

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

4-2023

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

A.A.Abduxalimov	
Andijon viloyatida sog'liqni saqlash muassasalari faoliyatidan.....	213
F.K.Yusupjanova	
Turli tizimli tillarda "head/bosh/ голова" somatik komponenti bilan makallarning qiyosiy-tipologik o'rganish	217
F.M.Mamadjanov	
Katta ma'lumotlar asrida milliy xavfsizlik tadqiqotlari.....	227
M.Komilova	
Imkoniyati cheklangan o'quvchilarni ta'limga jalb qilish.....	233
A.A.Abduxalimov	
Namangan viloyatidagi shifoxonalar faoliyati va ularning moddiy-texnik holati.....	239
I.R.Asqarov, M.M.Akbarova, Z.A.Smanova	
Portulaca oleracea o'simligining kimyoviy xossalari	242
S.M.Isroilova	
Muloqot qilish rus tilini oqitish jarayonida talabalarning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish.....	249
Sh.V.Djalolov	
Umumta'lim maktab tizimida boshlang'ich sinf o'quvchilarining jismoniy tayyorgarligi va organizmning funksional holatining monitoringi.....	253
A.A.Qambarov	
Marg'ilonlik katta ashula darg'alari.....	260
D.T.Samatov	
Falsafa fanini o'qitishda multimedaviy storitellingdan foydalanishning samaradorligi.....	265
A.U.Azimov	
Yuksak axloqiy yoshlarni tarbiyalashda fuqarolik jamiyatining o'rni	269
A.A.Ahrorqulov	
Oliy ta'lim tizimida korrupsiyaga qarshi kurash.....	275
D.A.Mamajonova	
Oliy ta'lim sohasida korrupsiya va korrupsiyaviy xavf-xatar tushunchalari.....	279
M.M.Mamadaliyeva	
Oliy ta'lim sohasida korrupsiyaviy xavflar tahlili	282
U.O'.Musoyev	
Buxoro xonligida yer egaligi munosabatlari va ularning xududiy tavsifi.....	286
D.Y.Tashnazarov	
Yunon-rum kurashchilarini texnik usullarga o'rgatishda umumiy va maxsus tayyorgarligi	291
M.M.Alimova	
Ikkinchi jahon urushi arafasida mehnat intizomi (Buxoro viloyati)	299
R.Sh.Bozorova	
Gidropoetonimlarning onomastik birliklar tizimidagi o'rni.....	303
E.X.Zoyirov	
Ya'qubi Charxiyning "Tafsiri" da pir-murshid tushunchasi	307
A.S.Inomov	
Ichki ishlar organlarida amalga oshirilayotgan ma'naviy-ma'rifiy islohotlar strategiyasi.....	311
I.S.Aslonov	
O'zbekistonning mustamlakachilik davrida savdo va transport yo'llari tarixi	316
B.M.Jo'raquziev	
Yangi O'zbekistonda ijtimoiy siyosat masalalari	320
O.Radjabov	
Qirg'izistonda temir yo'llar tarixi	324
Y.Shukurillaev	
Sho'ro Rossiyasi tomonidan Buxoro amirligining bosib olinishi jarayonida to'plagan razvedka ma'lumotlari tahlili	330
M.M.Mamatkodiurov	
Maktablarda raqamli texnologiyalardan foydalanish metodologiyasini yaratish uchun asosiy tizimli komponentlar.....	333
M.Sh.Qoraboeva	
Islom falsafasida intellektual faoliyat mezonlariga doir qarashlar tahlili	338

**MAKTABLARDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH
METODOLOGIYASINI YARATISH UCHUN ASOSIY TIZIMLI KOMPONENTLAR****КЛЮЧЕВЫЕ КОМПОНЕНТЫ СИСТЕМЫ СОЗДАНИЯ МЕТОДОЛОГИИ
ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ШКОЛЕ****THE MAIN SYSTEM COMPONENTS FOR CREATING A METHODOLOGY FOR USING
DIGITAL TECHNOLOGIES IN THEIR SCHOOLS****Mamatkodirov Maxammadali Mamatisakovich¹**

¹**Mamatkodirov Maxammadali Mamatisakovich** — Farg'ona davlat universiteti axborot texnologiyalari kafedrasini o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu ishda umuta'lim maktablarida raqamli texnologiyalardan foydalanish metodologiyasini yaratish uchun asosiy tizimli komponentlar ko'rsatib berilgan bo'lib, bunda raqamli texnologiyadan foydalangan holda o'qitish tamoyillari tizimi, raqamli texnologiyadan foydalanish tamoyillarining klassik va axborot didaktikasi tamoyillari bilan bog'liqligi ko'rsatib berilgan.

Аннотация

В данной работе показаны основные структурные компоненты создания методики использования цифровых технологий в общеобразовательной школе, в которой заложена система принципов обучения с использованием цифровых технологий, связь принципов использования цифровых технологий с принципами классической и информационная дидактика.

Abstract

In this work, the main structural components for creating a methodology for using digital technologies in secondary schools are shown, in which the system of principles of teaching using digital technology, the connection of the principles of using digital technology with the principles of classical and informational didactics.

Kalit so'zlar: raqamli texnologiyalar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, tamoyillar, onlayn kurslar, ta'lim, axborotlashtirish.

Ключевые слова: цифровые технологии, информационно-коммуникационные технологии, принципы, онлайн-курсы, образование, информация.

Key words: digital technologies, information and communication technologies, principles, online courses, education, information.

KIRISH

Bugungi kunda umumta'lim maktablari o'quvchilari, o'qituvchilar va ota-onalar doimiy yangilanadigan ma'lumotlar oqimi mavjud bo'lgan ta'lim muhitining ishtirokchilaridir. Hozirgi sharoitda biz ta'limning axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini to'liq joriy etish imkonini beruvchi ta'limda "axborotlashtirish" kabi jarayonda faoli ishtirok etmoqdamiz.

Ta'limni axborotlashtirish - ta'lim tizimini ta'lim va ta'lim maqsadlarini amalga oshirishga qaratilgan yangi axborot texnologiyalarini ishlab chiqish va ulardan foydalanish nazariyasi va amaliyoti bilan ta'minlash jarayoni.

Hozirgi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari zamonaviy ta'lim tizimida mustahkam o'rin egallab kelmoqda. Bunda keng ko'lamda onlayn videolar, taqdimotlar, o'quv platformalari, onlayn olimpiadalar, onlayn darslar, shuningdek darslarda va darsdan tashqari mashg'ulotlarda o'quv qo'llanmalaridan foydalanib kelinmoqda.

Kundalik hayotda tanish bo'lgan elektron qurilmalar o'quv jarayonini interaktiv qilish va bolalarning ta'lim jarayoniga, shuningdek, darsdan va darsdan tashqari mashg'ulotlarga faolligini oshirishga yordam beradi.

Zamonaviy o'qituvchining ishini raqamli muhimsiz tasavvur qilib bo'lmaydi, bu o'rganish va ta'lim imkoniyatlarini kengaytiradi, kundalik ishni osonlashtiradi, yangi narsalarni kiritadi. Biz, o'qituvchilar bugungi kunda gadgetlardan foydalanish ko'nikmalari bo'yicha o'quvchilarimiz bilan bir darajadamiz. Hech kimga sir emaski, o'quvchilarimiz zamonaviy interaktiv texnologiya va vositalarni o'zlashtirishda bizdan oldinda, lekin ular o'z bilimlarini ko'proq o'yin-kulgi (o'yin, muloqot) uchun ishlatishadi. Shu munosabat bilan o'qituvchining asosiy vazifasi bolalarda yangi bilim va kundalik hayotni o'zlashtirishda muhim mahorat bo'lgan zamonaviy qurilmalar va resurslar

yordamida axborotni mustaqil olish va qo'llash ko'nikmasini shakllantirishdan iborat. Faoliyatimni tahlil qilib, ishonch bilan qayd etamanki, raqamli resurslardan darsdan tashqari va darsdan tashqari ishlarda foydalanish tajribasi ancha kengdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Raqamli texnologiyalarni boshqaruv faoliyatining barcha darajalarida joriy etish keng istiqbollarni ochadi: ta'lim muassasasini boshqarishdan tortib o'quv jarayonini boshqarishgacha. Axborotga ega bo'lish, uni qayta ishlash va uni adresatga, xususan, ta'lim jarayoni ishtirokchilariga yetkazish samarali boshqarish va natijada sifat jihatidan yangi pedagogik texnologiyalarni olish va qo'llash shartidir. Bir qator mualliflarning fikricha, o'quv jarayonini boshqarishda axborot texnologiyalaridan foydalanish boshqaruv faoliyati sifati va madaniyatini oshirishga, dinamik rivojlanish sharoitida moslashuvchan ish tartibini ta'minlashga yordam berdi [2].

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Adabiyotlarni tahlil qilish asosida raqamli texnologiyadan foydalanishning asosiy maqsadlarini quyidagicha ajratib ko'rsatishimiz mumkin:

- har qanday faoliyatni muvaffaqiyatli amalga oshirishning asosiy sharti sifatida tushuniladigan o'quvchilarning universal ta'lim harakatlari, o'quvchilarning asosiy kompetensiyalari, shuningdek, o'quv va kasbiy faoliyatga tayyorligi;

- axborot madaniyatini shakllantirish - umumiy madaniyatning tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, u ta'limning eng yuqori namoyon bo'lishi va shaxsning shaxsiy fazilatlarini va uning kasbiy malakasini o'z ichiga oladi;

- o'quvchi shaxsini rivojlantirish (fikrlash, muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish, qiyin vaziyatlarda maqbul qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirish), tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirish;

- axborot texnologiyalaridan foydalangan holda o'quvchilarni mustaqil o'quv va kognitiv faoliyatga tayyorlash;

- raqamli texnologiyaning afzalliklarini amalga oshirish, bilim faolligini oshirish uchun rag'batlantirish vositalaridan foydalanish, axborotni qayta ishlashning zamonaviy vositalarini qo'llash orqali fanlararo aloqalarni chuqurlashtirish va natijada bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirish sifatini oshirish;

- o'qitish usullari va sur'atlarini o'quvchilarning individual imkoniyatlari, ularning qobiliyatlarining rivojlanish darajasi bilan muvofiqashtirishni o'z ichiga olgan o'quv jarayonini individuallashtirish;

- muntazam diagnostika fonini yaratish, o'qituvchi va o'quvchilar bilan tezkor fikr-mulohazalarni yaratish orqali o'quvchilarning o'quv va kognitiv faoliyatini tizimli boshqarish;

- zamonaviy texnologik yechimlar asosida amalga oshiriladigan va axborot so'rovlarini ta'minlash va o'quvchilarning ta'lim faoliyati bilan bog'liq axborot oqimlarini tashkil etishga mo'ljallangan texnik, dasturiy ta'minot tizimlari, shuningdek, kontent majmui sifatida yagona ta'lim axborot muhitini yaratish;

- zamonaviy jamiyatni axborotlashtirish bilan belgilanadigan ijtimoiy buyurtmani amalga oshirish - axborot texnologiyalari sohasida mutaxassislarini tayyorlash.

Raqamli texnologiyalarni rivojlantirish sharoitida o'qitish tamoyillarining to'liq tizimini yaratish metodologiyasini ochib, biz pedagogik tadqiqotlarda ishlab chiqilgan uchta mafkuraning mavjudligini ko'rsatamiz:

a) didaktikaning klassik tamoyillari va o'qitish yangi tamoyillarining (xususan, axborot didaktikasining) o'zaro bog'liqligi va bir-birini to'ldirishi va o'zaro bog'liqligi mafkurasi, uning doirasida klassik tamoyillar aniqlashtiriladi va boyitiladi, ularning yangi imkoniyatlarini yaratadi;

b) ma'lum bir ta'lim paradigmasida rivojlangan mavjud tamoyillarni bekor qilish va ularni yangilari bilan almashtirish istagidan iborat bo'lgan muxolifat mafkurasi, fan rivojlanishining fazaviy tabiati bilan o'xshashlik doirasida yashirin faza va depressiya fazasi jarayonlariga to'g'ri keladi;

v) bir-biridan mustaqil bo'lgan, o'zaro bog'liqlik o'rnatilmasligi mumkin bo'lgan turli tamoyillar majmuasiga ega bo'lish imkoniyatini ko'rib chiqadigan mustaqillik mafkuras.

Biz ko'rsatganimizdek, muayyan sharoitlarda har qanday tamoyillar majmuasi (tizimi) ishlab chiqilishi, aniqlanishi yoki to'ldirilishi mumkin. Shu sababli, raqamli texnologiyadan foydalanish samaradorligini oshirishga qo'yiladigan talablar doirasida biz taqdim etilgan asosiy tamoyillar tizimini o'qitishda raqamli texnologiyadan foydalanishning quyidagi tamoyillari bilan to'ldiramiz:

1. Tarbiyaviy ahamiyatga egalik tamoyili har bir profil bo'yicha kompetensiyalarning (universal ta'lim harakatlari) eng muhim tarkibiy qismi sifatida o'quvchilarni zamonaviy axborotlashtirish jarayoniga faol jalb etishdan iborat.

2. Pedagogik maqsadga muvofiqlik printsiplari raqamli texnologiyadan foydalanishda o'quvchilar shaxsining alohida fazilatlarini ham, kompetensiyalarni rivojlantirish maqsadlarini (universal ta'lim faoliyati) hisobga olgan holda vazifalarni bajarish jarayonida pedagogik qulaylik yaratish imkonini beradi.

3. Kognitiv muvofiqlik tamoyili hissiy bosqichda idrokni faoliyat sifatida tashkil etishga yordam beradigan psixik jarayonlar va hodisalarni (xotira, diqqat, fikrlash, tasavvur va boshqalar) rag'batlantirish xususiyatlariga muvofiq raqamli texnologiyadan foydalanishni anglatadi. bilish.

4. Didaktik ahamiyatga egalik tamoyili har bir o'quvchining bilim, ko'nikma, malakalarini rivojlantirishning optimal didaktik marshrutlarini qurish imkoniyati bilan belgilanadi (topshiriqlar majmuasini tanlash, faoliyatning turli darajadagi topshiriqlari - ijodiy, tadqiqot, modellashtirish va boshqalar), shuningdek, umumiy ta'lim ko'nikmalarini shakllantirishni individuallashtirish (masalan, o'z-o'zini nazorat qilish qobiliyatlari, axborot bilan ishlash ko'nikmalari), bilim va ko'nikmalar tizimini rivojlantirish.

5. Uslubiy samaradorlik tamoyili va metodik darajada raqamli texnologiyadan foydalanish o'quvchilarning ta'lim yoki rivojlantiruvchi vazifalarni hal etish jarayonida texnika va usullarning (faoliyat usullari) samaradorligini bildiradi.

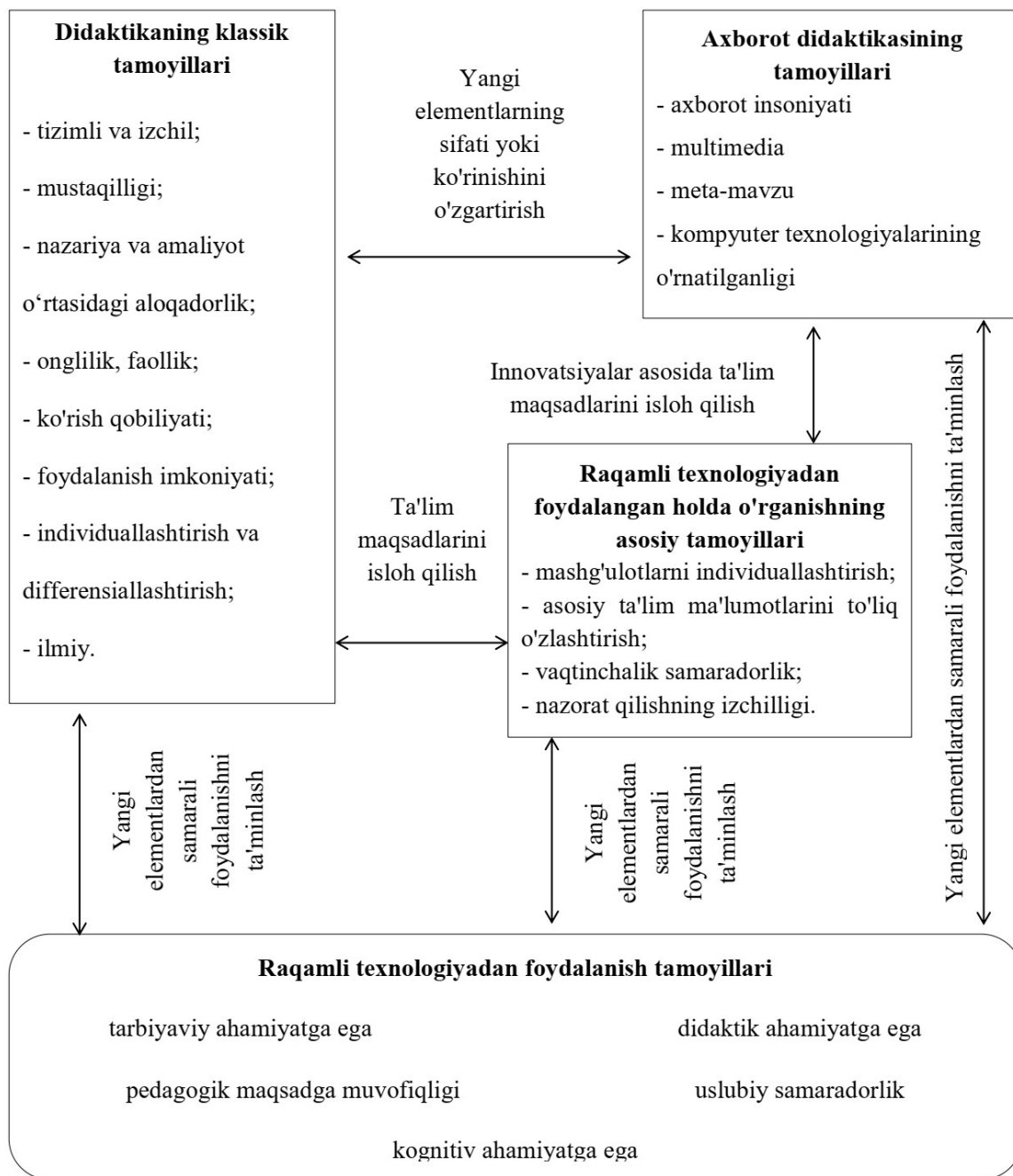
Yuqoridagilar bizga quyidagi asosiy xulosalarni shakllantirishga imkon beradi:

- pedagogik (yoki didaktik) tizimning yangi elementlarini (bu yerda - vositalar, ya'ni raqamli texnologiya) joriy etish sharoitida o'quv jarayonini qurishda klassik didaktika tamoyillari boyitilgan bo'lishi va umumiy mafkurani ochib beruvchi tamoyillar bilan bog'liq bo'lishi kerak;

- innovatsion "ommaviy axborot vositalari"ni (bu yerda - raqamli texnologiya vositalari) o'quv jarayoniga kiritishda, ularning maqsadli salohiyatidan maksimal darajada foydalanish sharti bilan klassik didaktika tamoyillari ushbu elementlardan didaktik tizimda foydalanish tamoyillari bilan to'ldirilishi kerak;

- yangi maqsadlarni shakllantirish sharoitida o'quv jarayonini qurishda klassik didaktika tamoyillari didaktik tizimning zamonaviy innovatsion elementlarini hisobga olgan holda ta'limni isloh qilishning mohiyati va sifat tomonini aks ettiruvchi tamoyillar bilan to'ldiriladi;

- o'quv jarayoniga qo'yiladigan shartlar va turli talablarning integratsiyalashuvi klassik didaktika tamoyillarini bir vaqtning o'zida bir nechta tamoyillar tizimi bilan birlashtirish zaruriyatiga olib keladi, ular o'rtasida bo'ysunuvchi bog'lanishlar o'rnatiladi.

1-rasm. Raqamli texnologiyadan foydalangan holda o'qitish tamoyillari tizimi, raqamli texnologiyadan foydalanish tamoyillarining klassik va axborot didaktikasi tamoyillari bilan bog'liqligi

XULOSA

O'quv faoliyatini tashkil etishda raqamli ta'lim resurslaridan foydalanish, menimcha, o'quvchilarning passiv kuzatuvchisi bo'lmay, o'quv jarayonini tashkil etishda faol ishtirok etib, nafaqat matematika, balki kompyuterni o'zlashtirishda ham o'z bilimlarini namoyon etadi. Asosiy natijasi sifatida nafaqat o'quvchilarning bilim sifatini oshirish, balki ularning shaxsiy fazilatlar va xulq-atvor usullarini rivojlantirish, bilimli shaxsning to'liq faoliyat ko'rsatishi uchun zarur bo'lgan ijodiy fikrlashni rivojlantirish deb bilaman.

Darsning samaradorligi ko'p jihatdan o'qitishning texnik vositalaridan foydalanish usullarining xavfsizligi va optimaligiga bog'liq. Axborot texnologiyalari va innovatsion pedagogik

usullarning uyg'unligi ta'lim dasturlari samaradorligi va sifatini oshirishga, ta'lim tizimining o'quvchilarning rivojlanish darajalari va xususiyatlariga moslashuvini kuchaytirishga yordam beradi, bu esa ta'lim sohasidagi davlat siyosatining asosiy tamoyillaridan biridir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. "O'ZBEKISTON — 2030" strategiyasi to'g'risida", O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-sonli Farmoni.

2. Xaydarov I., Mamatkodirov M. Axborot kommunikatsion texnologiyalarini ta'lim sifatini oshirishdagi o'rni, "Faol tadbirkorlik, innovatsion g'oyalar va texnologiyalarni qo'llabquvvatlash yili" ga bag'ishlangan filial professor o'qituvchilarning ilmiy-amaliy konferensiyasi // Muhammad Al-Xorazmiy nomidagi toshkent axborot texnologiyalari universiteti farg'ona filiali – 2018.16-may B. 227-232.

3. Xashirova T.Yu., Maluxova F.V., Balkizova F.B., Apsheva S.Yu. Ta'lim tashkilotlarini boshqarishda raqamli texnologiyalarni qo'llash // Fan va ta'limning zamonaviy muammolari. - 2022. - 2-son.

4. Xaydarov I., Mamatkodirov M.. Ta'lim tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining roli va afzalliklari // "Faol tadbirkorlik, innovatsion g'oyalar va texnologiyalarni qo'llabquvvatlash yili" ga bag'ishlangan filial professor o'qituvchilarning ilmiy-amaliy konferensiyasi // Muhammad Al-Xorazmiy nomidagi toshkent axborot texnologiyalari universiteti farg'ona filiali – 2018.16-may B. 232-234.

5. Mamatkodirov M.M. The role of digital technologies in the organization of extra-educational activities of school teachers. // of Web of Scientist: International Scientific Research Journal (WoS) June 2023. Vol.4 ISSN: 2776-0979, Impact Factor: 7.565 - 2023.- №6. –B.152-156.